

Uwagi Łotwy

Sprawa C-522/18*

Pismo złożone przez:

Republika Łotewska

Potoczna nazwa sprawy:

ZAKŁAD UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH

Data wpływu:

16 listopada 2018 r.

**DO PREZESA I CZŁONKÓW TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI UNII
EUROPEJSKIEJ****UWAGI REPUBLIKI ŁOTEWSKIEJ**

Zgodnie z art. 23 akapit drugi Protokołu w sprawie statutu Trybunału Sprawiedliwości (zwanego dalej „Trybunałem”) Republika Łotewska, reprezentowana przez Irēnē Kuciņę, zastępcę sekretarza stanu w ministerstwie sprawiedliwości zajmującą się sprawami wymiaru sprawiedliwości, i Viktoriję Soņečę, prawnika w biurze pełnomocnika Republiki Łotewskiej przed Trybunałem, przedstawia niniejszym uwagi na piśmie w sprawie prejudycjalnej, w której rozpatrywane są pytania zadane przez Sąd Najwyższy (Polska), na podstawie art. 267 TFUE, postanowieniem z dnia 2 sierpnia 2018 r., o sygnaturze

C-522/18***Zakład Ubezpieczeń Społecznych***

Republika Łotewska wyraża zgodę, by pisma w niniejszej sprawie były doręczane: a) drogą pocztową na adres: ministerstwo sprawiedliwości Republiki Łotewskiej – biuro pełnomocnika Republiki Łotewskiej przed Trybunałem [adres]; b) za pośrednictwem faksu na numer: 00 371 670 36 921; c) drogą elektroniczną na adres: estbirojs@tm.gov.lv lub d) za pośrednictwem e-Curia.

[Or. 2]

* Język postępowania: polski.

Spis treści

I. PRZEPISY PRAWNE ZNAJDUJĄCE ZASTOSOWANIE W SPRAWIE	3
1.1. Prawo Unii.....	3
1.2. Prawo łotewskie	3
II. ARGUMENTY PRAWNE DOTYCZĄCE PIERWSZEGO I DRUGIEGO Z PYTAŃ ZADANYCH PRZEZ SĄD NAJWYŻSZY RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ	3
III. ARGUMENTY PRAWN DOTYCZĄCE TRZECIEGO I CZWARTEGO Z PYTAŃ ZADANYCH PRZEZ SĄD NAJWYŻSZY RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ	7
IV. ODPOWIEDZI NA PYTANIA POSTAWIONE PRZEZ SĄD NAJWYŻSZY RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ	8

[Or. 3]

I. PRZEPISY PRAWNE ZNAJDUJĄCE ZASTOSOWANIE W SPRAWIE

1.1. Prawo Unii

- 1 Artykuły 2 i 19 Traktatu o Unii Europejskiej (zwanego dalej „TUE”)¹.
- 2 Artykuł 2 dyrektywy Rady 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiającej ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy (zwanej dalej „dyrektywą 2000/78”)².
- 3 Artykuł 6 europejskiej Konwencji praw człowieka i podstawowych wolności (zwanej dalej „EKPC”).

1.2. Prawo lotewskie

- 4 Artykuł 83 konstytucji Republiki Łotewskiej³.

II. ARGUMENTY PRAWNE DOTYCZĄCE PIERWSZEGO I DRUGIEGO Z PYTAŃ ZADANYCH PRZEZ SĄD NAJWYŻSZY RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

- 5 W odpowiedzi na pierwsze z pytań zadanych przez Sąd Najwyższy Rzeczypospolitej Polskiej, które należałoby oceniać w kontekście drugiego z pytań zadanych przez ten sąd, Republika Łotewska pragnie przede wszystkim zwrócić uwagę na wnioski, jakie można wywieść z orzecznictwa, a mianowicie:
  - a) Zgodnie z art. 19 TUE, jak zostało to sprecyzowane w art. 2 TUE, do sądów państw członkowskich i Trybunału należy zapewnienie pełnego stosowania prawa Unii we wszystkich państwach członkowskich, jak również ochrony sądowej praw, jakie podmioty prawa wywodzą z prawa Unii⁴.
  - b) Istnienie skutecznej kontroli sądowej służącej zapewnieniu poszanowania prawa Unii jest nieodłączną cechą państwa prawa. Wynika stąd, że każde państwo członkowskie powinno zapewnić, by organy sądowe spełniały

¹ – Dz.U. 2010, C 83, s. 13.

² – Dz.U. 2000, L 303, a. 16.

³ – Latvijas Vēstnesis (dziennik urzędowy) z dnia 1 lipca 2000 r.; dostępny pod adresem: <https://likumi.lv/doc.php?id=57980>.

⁴ – Wyrok z dnia 6 marca 2018 r., Achmea, C-284/16, EU:C:2018:158, pkt 36.

wymogi skutecznej ochrony sądowej. Dla zagwarantowania tej ochrony rzeczą kluczową jest zachowanie niezawisłości takiego organu⁵. **[Or. 4]**

- c) Przez niezawisłość należy rozumieć, że sędzia wykonuje swe funkcje całkowicie niezależnie, bez hierarchicznego lub innego rodzaju podporządkowania komukolwiek⁶ i nie otrzymując nakazów czy wskazówek z jakiegokolwiek źródła⁷, przez co podlega ochronie przed ingerencją i naciskami zewnętrznymi, mogącymi zagrozić niezależności osądu jego członków przy rozpatrywaniu sporów⁸. Do zapewnienia tej swobody względem przywołanych elementów zewnętrznych konieczne jest poszanowanie nieusuwalności sędziów.
- d) W odniesieniu do powyższego Europejski Trybunał Praw Człowieka także stwierdził, w wyroku Lavents przeciwko Łotwie, że do celów ustalenia, czy sąd może zostać uznany za „niezależny”, należy zwrócić szczególną uwagę na sposób wyłaniania i długość mandatu jego członków (długość mandatu na stanowisku), zagwarantowanie ochrony przed naciskami zewnętrznymi oraz na to, czy istnieje wrażenie niezależności⁹. W rezultacie z orzecznictwa wynika, że dla zapewnienia przez sądy państw członkowskich poszanowania państwa prawa, które jest jedną z podstawowych wartości Unii, niezawisłość sędziów i ich nieusuwalność ma kluczowe znaczenie.

6 Co się tyczy niezawisłości sędziowskiej, Republika Łotewska pragnie zwrócić uwagę na fakt, że pod tym pojęciem należy rozumieć niezależność władzy sądowniczej od innych władz, czyli niezależność instytucjonalną, jaką państwo ma obowiązek zapewnić takiej władzy¹⁰. Powyższe stwierdzenie wynika także z art. 83 konstytucji Republiki Łotewskiej, który przewiduje, że sędziowie są niezawisli i podlegają tylko ustawom.

7 Jak uznał Satversmes tiesa (trybunał konstytucyjny, Łotwa), zapewnienie niezawisłości sędziów jest możliwe tylko w takim państwie, w którym trójpodział władzy gwarantuje równowagę między poszczególnymi władzami państwa i ich wzajemne kontrolowanie się, przez co unika się sytuacji, w których jedna władza

⁵ – Wyrok z dnia 27 lutego 2018 r., Associação Sindical dos Juizes Portugueses, C-64/16, EU:C:2018:117, pkt 36, 37, 41.

⁶ – Wyrok z dnia 17 lipca 2014 r., Torresi, C-58/13 i C-59/13, EU:C:2014:2088, pkt 22.

⁷ – Wyrok z dnia 6 października 2015 r., Consorci Sanitari del Maresme, C-203/14, EU:C:2015:664, pkt 19.

⁸ – Wyrok z dnia 19 września 2006 r., Wilson, C-506/04, EU:C:2006:587, pkt 51.

⁹ – Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 28 listopada 2002 r., skarga nr 58442/00, pkt 117.

¹⁰ – Komentarze do konstytucji Republiki Łotewskiej, część VI. Władza sądownicza. Opracowanie zbiorowe 2013, s. 51.

stawia się ponad innymi, a zarazem promuje się powściągliwość tych władz, zapewniając w ten sposób władzę rzeczywiście niezależną¹¹.

- 8 Należy podkreślić, że niezależność sądów i niezawisłość sędziowska nie przedstawiają celu samego w sobie, ale służą zapewnieniu i wzmocnieniu demokracji i państwa prawa, a także **[Or. 5]** stanowią wstępną przesłankę prawa do rzetelnego procesu¹², czyli, innymi słowy, wymóg niezawisłości sędziów należy do istoty prawa do rzetelnego procesu. Ponadto niezawisłość sędziowska i niezależność sądów są ściśle powiązane z zasadą trójpodziału władzy¹³. W demokratycznym państwie sąd może pełnić swoją rolę tylko wówczas, gdy jest on niezależny i wyposażony w uprawnienia. Niezależność sądów jest nieodzownym warunkiem państwa prawa, a bez tej niezależności takie państwo prawa nie może istnieć¹⁴.
- 9 Należy zauważyć, że zasada państwa prawa stanowi jedną z podstawowych zasad państwa demokratycznego i jedynie niezależna władza sądownicza może gwarantować rzetelny wynik procesu sądowego, co stanowi podstawę państwa prawa. Wymóg ochrony sędziów przed jakąkolwiek nieuprawnioną ingerencją w zarządzanie wymiarem sprawiedliwości i w sprawowanie przez nich funkcji nie jest wyłącznie uzasadnione i racjonalne, lecz ma również zasadnicze znaczenie dla ochrony państwa prawa. Aby sądy mogły wykonywać powierzoną im misję ochrony porządku konstytucyjnego i państwa prawa, konieczne jest istnienie kompetentnej, niezależnej i sprawiedliwej władzy sądowniczej. W interesie każdego, którego sprawy są osądzone, jest to, by zagwarantowana została niezawisłość sędziowska. A zatem niezawisłość sędziowska gwarantuje ochronę państwa prawa w interesie społeczeństwa i samego państwa¹⁵.
- 10 Również z art. 6 EKPC wynika, że każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą. Z przyjętego przez Komitet Ministrów Rady Europy zalecenia dla państw członkowskich „w odniesieniu do sędziów: niezawisłość, skuteczność i zakres obowiązków” wynika, że niezawisłość sędziów stanowi nieodłączną część państwa prawa i ma charakter nadrzędny w kontekście zapewnienia bezstronności sędziów i funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości. Powyższy cel niezawisłości służy zagwarantowaniu przysługującego każdemu

¹¹ – Wyrok Satversmes tiesa (trybunału konstytucyjnego, Łotwa) z dnia 18 stycznia 2010 r., sprawa nr 2009–11–01, pkt 7.3.

¹² – Wyrok Satversmes tiesa (trybunału konstytucyjnego, Łotwa) z dnia 18 stycznia 2010 r., sprawa nr 2009–11–01, pkt 7.

¹³ – Ibid. pkt 5.

¹⁴ – Komentarze do konstytucji Republiki Łotewskiej, część VI. Trybunał. Opracowanie zbiorowe 2013, s. 52.

¹⁵ – Wyrok Satversmes tiesa (trybunału konstytucyjnego, Łotwa) z dnia 18 stycznia 2010 r., sprawa nr 2009–11–01, pkt 7.2.

podstawowego prawa do rzetelnego procesu, opartego wyłącznie na podstawach prawnych i wolnego od nieuprawnionych nacisków; niezawisłość sędziowska stanowi prerogatywę tudzież przywilej przyznane sędziom nie z uwagi na ich osobisty interes, lecz w interesie państwa prawa i każdej osoby domagającej się i oczekującej bezstronnego wymiaru sprawiedliwości. Niezawisłość sędziowska powinna być postrzegana jako rękojmia wolności, przestrzegania praw człowieka i bezstronnego stosowania prawa¹⁶. Bezstronność i niezawisłość sędziów mają zasadnicze znaczenie dla zapewnienia równości stron przed sądami. [Or. 6]

- 11 Republika Łotewska zwraca uwagę na fakt, że władza wykonawcza nie powinna decydować o tym, czy sędzia może dalej sprawować swoje funkcje. Na takim stanowisku stanął również Europejski Trybunał Praw Człowieka w wyroku Campbell i Fell przeciwko Zjednoczonemu Królestwu [uwaga tłumacza: wyrok z dnia 28 czerwca 1984 r., skarga nr 7819/77]. Ponadto, nawet jeżeli jeden z wyjątków od zasady nieusuwalności sędziów jest związany z wiekiem sędziego – zważywszy, że celem określenia limitu wiekowego jest zapewnienie skutecznego zarządzania wymiarem sprawiedliwości – to wciąż taki wyjątek stosuje się poprzez progresywne zastępowanie sędziów, tak aby zapewnić kontynuację i ewolucję wymiaru sprawiedliwości. Przy określaniu wieku, w jakim sędziowie powinni przechodzić w stan spoczynku, należy mieć na uwadze z jednej strony zawodowe doświadczenie sędziego oraz jego doświadczenie życiowe i jako członka społeczeństwa, jak również z drugiej strony czynniki psychologiczne¹⁷.
- 12 Jednym ze sposobów zapewnienia niezawisłości na etapie podejmowania decyzji o powoływaniu, dalszym sprawowaniu stanowiska sędziego i zaprzestaniu sprawowania funkcji jest przejrzyste wyłanianie sędziów i przebieg ich kariery oparty na obiektywnych kryteriach. Ponadto z dokumentów odnoszących się do statusu sędziego przyjętych zarówno przez Organizację Narodów Zjednoczonych, jak i przez Radę Europy, wynika, że decyzja dotycząca zaprzestania sprawowania funkcji przez sędziego jest przedmiotem kontroli w ramach niezależnego postępowania¹⁸.
- 13 W konsekwencji zapewnienie poszanowania zasady nieusuwalności i w efekcie niezawisłości sędziów – w zakresie, w jakim wymóg niezależności sądów wynika

¹⁶ – Zalecenie Komitetu Ministrów Rady Europy CM/Rec(2010)12 dla państw członkowskich „Sędziowie: niezawisłość, skuteczność i zakres obowiązków”, przyjęte w dniu 17 listopada 2010 r.; dostępne pod adresem: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805afb78.

¹⁷ – Opracowanie „Gwarancja niezawisłości sędziowskiej w obowiązujących ustawach i przepisach wykonawczych. Uzasadnienie teoretyczne, opracowanie koniecznych zmian”; 2012, s. 16, 17.

¹⁸ – Punkt 20 Podstawowych zasad niezależności sądów i niezawisłości sędziów, potwierdzonych przez ONZ; Europejska Karta Statusu Sędziego, pkt 1.3, 3.3.

z praw obywateli do skutecznej ochrony sądowej – pozwala zagwarantować uczciwość wymiaru sprawiedliwości, przewidywalność i bezpieczeństwo¹⁹.

III. ARGUMENTY PRAWN DOTYCZĄCE TRZECIEGO I CZWARTEGO Z PYTAŃ ZADANYCH PRZEZ SĄD NAJWYŻSZY RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

- 14 W odpowiedzi na trzecie i czwarte z pytań zadanych przez Sąd Najwyższy Rzeczypospolitej Polskiej Republika Łotewska podkreśla ze swej strony, że istnieje zasada niedyskryminacji ze względu na wiek, którą należy postrzegać jako zasadę ogólną prawa Unii i która w dziedzinie zatrudnienia i pracy została skonkretyzowana przez dyrektywę Rady 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiającą ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy (Dz.U. 2000, L 303, s. 16)²⁰. Jednocześnie [Or. 7] Republika Łotewska zwraca uwagę na fakt, że zakaz wszelkiej dyskryminacji, w tym ze względu na wiek, jest zawarty w art. 21 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, która ma ten sam walor prawny co traktat.
- 15 Ponadto zarówno z samego tytułu, jak i z preambuły wspomnianej powyżej dyrektywy wynika, że zmierza ona do ustanowienia ogólnych warunków ramowych celem zapewnienia każdej osobie równego traktowania „w zakresie zatrudnienia i pracy” poprzez zapewnienie jej skutecznej ochrony przed dyskryminacją ze względu na jedną z przyczyn określonych w art. 1 tego aktu, wśród których widnieje wiek²¹.
- 16 Artykuł 2 ust. 2 lit. a) omawianej dyrektywy uściśla, że do celów stosowania ust. 1 tego artykułu dyskryminacja bezpośrednia występuje, w przypadku gdy osobę traktuje się mniej przychylnie niż traktuje się inną osobę w porównywalnej sytuacji, z jakiegokolwiek przyczyny wymienionej w art. 1 tej dyrektywy²².
- 17 Sporne przepisy, na podstawie których okoliczność osiągnięcia przez dane osoby wieku określonego przez te przepisy dla celów przejścia na emeryturę pociąga za sobą rozwiązanie z mocy prawa stosunku pracy, należy uznać za ustanawiające mniej korzystne traktowanie osób, które osiągnęły ten wiek, w stosunku do wszystkich pozostałych osób czynnych zawodowo. Takie przepisy wprowadzają

¹⁹ – Raport na temat niezależności wymiaru sprawiedliwości Opinia na temat niezależności. Część I: Niezawisłość sędziowska; przyjęty przez Komisję Wenecką [w dniach 12 i 13] marca 2010 r., s. 56.

²⁰ – Wyrok z dnia 19 stycznia 2010 r., Küçükdeveci, C-555/07, EU:C:2010:21, pkt 21.

²¹ – Wyrok z dnia 12 października 2010 r., Ingeniørforeningen i Danmark, C-499/08, EU:C:2010:600, pkt 19.

²² – Wyrok z dnia 13 września 2011 r., Prigge i in., C-447/09, EU:C:2011:573, pkt 42.

zatem odmienne traktowanie bezpośrednio ze względu na wiek, o którym stanowi art. 2 ust. 1 i art. 2 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2000/78²³.

- 18 Jednocześnie z wyroku Simmenthal wynika, że zgodnie z zasadą pierwszeństwa prawa Unii bezpośrednio stosowane postanowienia traktatu oraz akty wydawane przez instytucje powodują w stosunku do prawa krajowego państw członkowskich, od chwili wejścia w życie, nieskuteczność z mocy prawa wszelkich niezgodnych z nimi przepisów prawa krajowego²⁴.

IV. ODPOWIEDZI NA PYTANIA POSTAWIONE PRZEZ SĄD NAJWYŻSZY RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

[Or. 8]

- 19 W świetle powyższych uwag Republika Łotewska wnosi do Trybunału o udzielenie odpowiedzi twierdzących na cztery pierwsze pytania Sądu Najwyższego Rzeczypospolitej Polskiej.

Irēna Kucina

Viktorija Soņeca

pełnomocnicy Republiki Łotewskiej

Ryga, dnia 15 listopada 2018 r.

²³ – Wyrok z dnia 6 listopada 2012 r., Komisja/Węgry, C-286/12, EU:C:2012:687, pkt 51.

²⁴ – Wyrok z dnia 9 marca 1978 r., Simmenthal, 106/77, EU:C:1978:49, pkt 17.